

TEKMOVANJE S PODROČJA SLOVENŠČINE ZA CANKARJEVO PRIZNANJE 2026/2027

PESEM, DOBER DAN

1. RAZRED

LILA PRAP: ŽIVALSKÉ USPÁVANKE

Za tekmovalje s področja slovenščine za Cankarjevo priznanje bodo prvošolci in prvošolke v šolskem letu 2026/2027 brali pesniško slikanico *Živalske uspavanke* avtorice Lile Prap. Le-to bomo obravnavali v povezavi s krovno temo *Pesem, dober dan*.

Živalske uspavanke Lile Prap so preproste pesmi. A le na videz, saj je prav zaradi svoje nezahtevnosti potrebujejo veliko dejavnosti ob branju, s katerimi nadgrajujemo otroško spontano doživljanje, razumevanje in vrednotenje pesemskih vsebin. Bistveno je, da uspavanke preberemo interpretativno. Predlagamo, da prvi v razredu bere učitelj/učiteljica, saj s tem vzpostavimo komunikacijo med besedili, učenci/učenkami in njim/njo. Drugič oziroma tretjič lahko bere skupina učencev/učenk. Pri tem uporabimo različne tehnike: mozaično branje, hkratno branje posameznih delov pesmi, spreminjanje pripovedovalčevega razpoloženja (npr. jezno, zaspano, zdolgočaseno branje iste uspavanke ipd.). Ne priporočamo pretiranih medpredmetnih povezav (npr. spoznavanje posameznih živali ali vesolja), kar pa ne pomeni, da tovrstnih povezav ne smemo vključiti v razpravo o besedilu. Ob slednjih skušajmo postavljati čim kompleksnejša vprašanja, ne le tista za priklic osnovnih informacij. Takšna naj postavijo tudi učenci/učence svojim sošolkam in sošolcem, saj s tem razvijamo njihovo bralno zmožnost.

V nadaljevanju predstavljamo in prikazujemo nekaj vrst bralnih nalog. Pozornost namenimo še ilustracijam, ki jih beremo prav tako kot pesmi. Lahko jih projiciramo na tablo, otroci pa ob tem razlagajo podrobnosti in sami poustvarijo podobne ilustracije.

NAMEN IN UČNI CILJI

Obravnavo pesniške slikanice naj učencem in učenkam omogoči predvsem doživljanje književnosti, razvijanje bralne motivacije, postopno usvajanje strategij za razumevanje in interpretacijo književnega besedila. Učitelj/učiteljica pri tem upošteva, da je pri prvošolcih/prvošolkah še posebej pomembno povezovanje besednega, likovnega, gibalnega, glasbenega in dramskega izražanja.

Pri načrtovanju dejavnosti izhajamo iz ciljev in standardov znanja, opredeljenih v *Učnem načrtu za slovenščino (2025)*.

Pesništvo

Učenec/učenka:

- posluša/bere in doživlja pesmi ter v njih zaznava pesemske prvine (zvočnost, rimo in ritem);
- doživlja interpretativno prebrano pesem in se nanjo čustveno odziva;
- spoznava zgradbo pesmi (drugačna oblika kot druga besedila, kitice in verzi) in zaznava njene posebnosti (npr. likovna oblikovanost pesemskega besedila);
- prepozna temo pesmi ter opredeli tematsko (osrednjo) besedo v pesmi in niza svoje asociacije nanjo; (SC 3.3.4.1 | 3.3.4.2)
- zaznava čustvene sestavine pesmi (vesela, žalostna) in čustveno obarvane besede; (SC 3.1.1.1)
- povezuje zvočnost besede in zvočno slikanje (onomatopoijsko) s podobami, ki jih vzbuja besedilo.

(Po)ustvarjanje ob književnih besedilih

Učenec/učenka:

- predlaga različne naslove za znana književna besedila in tvori naslov za svoje besedilo;
- razvija zmožnost obnove že slišane/prebranega književnega besedila s svojimi besedami;
- po vzorcu iz pesmi tvori ritmična besedila, rime, kitice (tudi onomatopoijo);
- uporablja različne multimodalne izraze (z besedami, s sliko, z glasbo, z animiranimi podobami) za upodobitev svoje domišljajske predstave o književnih osebah, njihovem ravnanju, okoliščinah, kot so kraj, čas dogajanja, ki jih prepozna iz književnega besedila; (SC 4.3.2.1 | 4.3.1.1 | 4.3.3.1)
- razvija zmožnost predelave književnega besedila (zgodbo v pesem ali dramsko besedilo, pesem v zgodbo) oz. v drugi medij (npr. ilustrira pesem/zgodbo, tvori strip, slikopis, predstavo s prstnimi lutkami, kamišibaj, animirani film). (SC 4.3.1.1 | 4.1.3.1)

Pri obravnavi je smiselno posebno pozornost nameniti **doživljanju pesniškega jezika**. Učenci/učenke naj imajo dovolj priložnosti za poslušanje kakovostne interpretacije pesmi, ponavljanje posameznih verzov, zaznavanje ritma in zvočnosti ter za izražanje lastnih predstav, občutij in asociacij. Učitelj/učiteljica naj pri tem ne usmerja učencev/učenk zgolj v iskanje »pravih« odgovorov, temveč spodbuja različne osebne odzive na besedilo in jih postopoma vodi k njihovu utemeljevanju.

V nadaljevanju nizamo vprašanja in dejavnosti, med katerimi lahko izbirate glede na zmožnosti in posebnosti vaših učencev/učenk.

MOTIVACIJSKE DEJAVNOSTI

Napoved besedila

Najprej učencem/učenkam napovemo naslov književnega dela (*Živalske uspavanke*) in avtorico (Lila Prap). Pomemben del dejavnosti je namenjen **napovedovanju vsebine na podlagi naslova in ilustracij**. Učencem/učenkam pustimo dovolj časa, da oblikujejo svoje predstave o tem, o čem bo knjiga pripovedovala in katere živali bodo v njej nastopale. Njihove napovedi lahko primerjamo z vsebino po branju.

Pridobivanje in razumevanje pojma uspavanka

V uvodu predvajamo oziroma interpretativno izvedemo skladbo, ki jo učenci in učenke prepoznajo kot uspavanko. Ob njej jih spodbudimo k pogovoru. Npr.:

- Kdaj poslušamo uspavanko?
- Kdo nam jo poje ali pripoveduje?
- Kako se ob njej počutimo?
- Kaj običajno počnemo, preden zaspimo?
- Ali imamo svojo uspavanko?

Učenci/učenke lahko pripovedujejo o svojih izkušnjah z uspavankami, o tem, kdo jim jih je pel ali pripovedoval, ter o večernih rutinah pred spanjem. Pri tem učitelj/učiteljica sprejema različne izkušnje učencev/učenk in jih ne vrednoti kot pravilne ali napačne. Izhodišče nato prenesemo v domišljjski svet književnega besedila (npr.: Kako pred spanjem ravna jo živali?). Učence/učenke spodbujamo k predvidevanju. Npr.:

- Kje spijo različne živali?
- Kako se na spanje pripravi piščanček, kača, medved ...?
- Kdo bi lahko živalim pel uspavanko?
- Ali imajo vse živali enake uspavanke?
- Kakšna bi bila uspavanka za določeno žival?
- Kako zveni uspavanka?

Naloga – Učenci/učenke naj z glasom poskusijo ustvariti nežne zvoke (npr. mrmranje, šepetanje, tleskanje). Izberejo en zvok in ga trikrat ponovijo. To je lahko njihova mini uspavanka.

Gibalna igra »Kako spi ...?« – Učenci/učenke z gibom pokažejo, kako spi izbrana žival.

S tem jih motiviramo za nadaljnje raziskovanje književnega sveta in hkrati spodbujajo povezovanje njihovih izkušenj z domišljjskimi predstavami.

DEJAVNOSTI ZA POGLABLJANJE LITERARNOESTETSKEGA DOŽIVETJA

Opazovanje ilustracij

Lila Prap je znana po svojih ilustracijah. Pred branjem lahko učenci opazujejo naslovnico oziroma posamezne ilustracije (ki jih obesimo po razredu), poslušajo pesem, nato pa ugotovijo, katera ilustracija ustreza temu, čemur so prisluhnili.

Razlaga manj znanih besed ali besednih zvez in metaforičnega jezika

- *Presti prejo, svitek* – narediti dolgo nit (npr. iz volne).
- *Zlato jajce* – poleg povezave z obliko lune je *zlato jajce* v pravljicah pogosto pojem bogastva.
- *Ščip, mlaj* – besede razložimo ob ilustracijah *Mišje uspavanke*. Ni potrebno, da si otrok izraze zapomni, bistvena je seznanitev s spreminjanjem oblike lune.
- *Mlečna cesta* – velika množica zvezd, v kateri živimo tudi mi. Njen del opaziš na nebu. Sonce je ena od zvezd. Okoli sonca kroži zemlja. Povezava z bralno nalogo: Uspavanki za kravo spremeni zadnji verz tako, da izbereš novo žival ali osebo, ki bi lahko pritavala po mlečni stezi. Preberi »novo uspavanko« in ji določi novi naslov.

Iskanje najmehkejše besede

Med poslušanjem uspavanke naj učenci/učenke dvignejo roko/kartonček, ko slišijo nežno besedo. Po branju jo lahko zapišejo ali narišejo.

Gib živali

Učenci/učenke med branjem posnemajo gib živali iz pesmi (počasi, nežno, zaspano).

Naloga – (Po branju) pokaži, kako se ta žival uleže k počitku.

Ritem pesmi

Učitelj/učiteljica prebere pesem *Uspavanko za ovčke*.

Naloga – Učenci naj s prstki potrkaajo ritem, ki ga slišijo.

Vprašanja, osredotočena na čustveno stanje književnih likov in na zaznavanje razpoloženja pesmi

Npr.:

- Kdo v uspavankah je nagajiv? Utemelji, zakaj si izbral/-a ravno to žival.
- Učenci po vsaki uspavanki povedo: Zakaj je žival utrujena? Kaj ji pomaga zaspiti?
- Je ovčka zaspana? Je muca bolj zaspana kot ovčka? Zakaj da? Zakaj ne?
- Je katera žival jezna? Zakaj? Preberi uspavanko za piščance kot uspavanko, nato pa kot kokoš, ki je jezna, ker njen piščanček še ne spi.
- Slon je velika žival. Tudi velike živali so zaspane. Zakaj je v slonovi sobi tako glasno?
- Katero izmed vseh živali bi najraje uspaval/-a ti? Kako bi to naredil/-a?
- Katera od pesmi ni uspavanka, ampak je budnica? Poišči dokaz za to, da je pesem budnica.

POUSTVARJALNE DEJAVNOSTI

Moja najljubša uspavanka

Učenci/učenke naj izberejo najljubšo pesem iz knjige.

Naloga – Nariši prizor iz te uspavanke.

Igra vlog

Učenci/učenke v parih izberejo žival in uprizorijo situacijo pred spanjem. Eden od njih prevzame vlogo živalskega starša, drugi vlogo mladiča. Pri oblikovanju prizora upoštevajo značilnosti izbrane živali, njeno življenjsko okolje, način gibanja in oglašanja. Pri tem jih spodbujamo, da uporabljajo: živalske glasove oziroma zvočno posnemanje, gibalno oponašanje, različne načine izražanja razpoloženja in čustev, domišljajske prvine, besede in izraze, ki bi jih lahko uporabili pri uspavanju.

Likovno poustvarjanje

- **Ilustriranje svoje uspavanke v slogu Lile Prap** (močne barve, preproste oblike, uporaba krede na črnem papirju). Posnetek, v katerem Prapova pripoveduje o svojem delu, je za otroke zelo velika motivacija (okoli sedme minute) in prikazuje nastajanje ilustracije.
<https://www.youtube.com/watch?v=3lrnyCTS4ro>
- **Izdelovanje naprstnih lutk in uprizoritev prizorov iz besedila.**
- **Pripomočki za spanje** – Učenci/učenke oblikujejo trgovino s »pripomočki za spanje«, ki bi jih živalski starši potrebovali za svoje mladičke. Pripomočke lahko narišejo ali izdelajo iz različnih materialov.

Senzorična učilnica

Učilnico pripravimo tako, da je zatemnjena (npr. s temnejšim prtom ali kosom blaga); združimo lahko tudi dve ali štiri mize. Pod mizo/mize obesimo/položimo različne predmete, ki jih mora učenec/učenka tipati in pri tem ugotavljati, kaj tipa. Predmeti, ki jih lahko skrijemo, so lahko: zvezda, luna, klobčič volne, »zlato jajce«, igrača kače, ogledalo ipd. Bistvo dejavnosti je, da učenec/učenka opisuje, kaj čuti, in predmet poskuša poimenovati.

Senčno gledališče

Pripravimo lutke za senčno gledališče. Uporabimo lahko obrezane ilustracije iz slikanice (glej zgled – risba v nadaljevanju), ki jih prilepimo na lesene palčke. Učenci/učenke ob senčni lutki pripovedujejo uspavanko. Nalogo naredimo zanimivejšo tako, da morajo otroci ugotoviti napako, ki jo namenoma naredi učitelj/učiteljica oziroma učenec/učenka (npr.: *Zaspi, pi, pi, pi, / zaspi, pi, pi, pi / zlata žoga / se na nebu vali!*). Drugi morajo ugotoviti, da je beseda *jajce* zamenjana z *žogo* ter to utemeljiti.

Dramatizacija

Književno besedilo lahko postane izhodišče za različne dramske situacije. Npr.:

- mama in mladič pred spanjem;
- čvek živalskih staršev;
- živalski mladički se pritožujejo.

Pri dramatizaciji učenci/učenke razvijajo sposobnost vživljanja v književne osebe, prepoznavanja njihovih lastnosti in čustev ter njihovega izražanja z govorom, gibom, mimiko in glasom.

Gibalno-glasbeno poustvarjanje

Učenci/učenke lahko posamezne prizore gibalno in ritmično uprizarjajo – na primer dogajanje v gnezdu, brlogu ali drugem življenjskem okolju živali. Izmislijo si lahko tudi **svojo živalsko uspavanko**, jo zapojejo, ritmično spremljajo z glasbili ali zvoki ter z gibom ponazorijo razpoloženje in čustva.

Ob tem je smiselno učence/učenke usmerjati tudi v zaznavanje **ritma, zvočnosti, ponavljanja in rime**, saj gre za pomembne prvine pesniškega besedila.

Pomagamo si lahko z uglasbenimi uspavankami, ki so v e-knjigi.

Tvorjenje uspavanke po vzoru pesmi, ki je učencu/učenki posebej všeč

Naloga – Hm, kaj če bi napisali, povedali ali narisali uspavanko za komarja? Npr.: Zzzzz, zzzz, zzzzaspi / zzzzzleti, zzzzleti / nazzzzaj, nazzzzaj.

Nočna zabava

Naloga – Kaj pa, če nobena uspavanka ne bo delovala? Kaj bodo naredile živali? Imele bodo nočni koncert, seveda! Pripoveduj, napiši ali nariši, kaj bodo počele. Čriček bo igral na violino ...

Jezikovne dejavnosti

Uspavam svojo žival

Preprosta pisna naloga – Moja žival je ... Utrujena je, ker ... Uspavam jo z besedami ...
Lahko noč, ... lahko noč ...

Poleg navedenih priporočil in dodatne literature naj tekmovalci in tekmovalke ter mentorji in mentorice pri pripravi na tekmovanje Cankarjevo priznanje upoštevajo tudi *Skupna izhodišča in glavne poudarke priprave na tekmovanje v znanju slovenščine za Cankarjevo priznanje 2026/2027*.

Viri in literatura

- Prap, L. (2013). *Živalske uspavanke*. Mladinska knjiga.
- *Učni načrt. Slovenščina*. (2025). Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje: Zavod RS za šolstvo.
https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Ucni-nacrti/2025/UN_OS/Ucni_nacrt_slovenscina_2025.pdf
- Video Oskar. (2012, 17. januar). *Lilijana Praprotnik Zupančič – Lila Prap* [Video]. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=3lrnyCTS4ro>

Priporočila za Cankarjevo tekmovanje, šolsko leto 2022/2023

- Jankovič, T. (2022). *Priporočila za obravnavo književnega besedila: Živalske uspavanke Lile Prap, 1. razred osnovne šole* (šolsko leto 2022/2023). Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2022/09/2_Priporocila_CT_1r_osnovnasola_2022_2023.pdf

Pripravile:

dr. Sabina Višček, Sanja Smolovič, Mateja Matišić